

Korzár Horný Zemplín

15. apr 2023 o 18:30 |

Obec od podnikateľa nájomné nepýtala. Aj tak sa neuživil, potraviny zatvoril

Nechodí ani pojazdná predajňa mlieka.

Jana Otriová
redaktorka

V obci Strihovce v Sninskom okrese predajňa potravín nefunguje. (Zdroj: Korzár/Jana Otriová)

VÝCHODNÉ SLOVENSKO. Prípad koncovej obce Nechválova Polianka v Humenskom okrese, v ktorej po takmer troch desaťročiach končia malé miestne potraviny, nie je ojedinelý.

Na východnom Slovensku je viac dedín, ktoré v bezprostrednej blízkosti ani v širšom okolí nemajú prístup k lacným a zdravým potravinám.

Takzvaných potravinových púští je najviac práve na východe, predovšetkým v Prešovskom kraji.

Kým v Košickom kraji sú štyri, v Prešovskom vyše 80.

Ukazujú to údaje Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v [Bratislave](#).

Predajňa na kolesách

Kamenná predajňa v obci Nižná Voľa v Bardejovskom okrese skončila pred vyše piatimi rokmi.

„Za ostatných desať rokov sa u nás vystriedali traja prevádzkovatelia. Nevychádzalo im to,“ hovorí starosta Marcel Kaščák (Smer-SD).

Za obecné priestory pýtali najprv symbolické nájomné, neskôr žiadne. Podnikateľ platil iba za spotrebované energie. Ani to však predajňu nezachránilo.

„Mnohí obyvatelia nakupujú v Bardejove v supermarketoch. Približne desať percent však nemá možnosť zabezpečiť si [nákupy](#) vo vlastnej réžii. Neraz to riešim tak, že počas ciest do mesta im kúpim to, čo potrebujú. Ostatné dva až tri roky chodievala do obce pojazdná predajňa z Giraltoviec,“ vysvetľuje Kaščák.

Trikrát do týždňa, vždy v utorok, štvrtok a piatok si Voľania môžu kúpiť čerstvý chlieb a rôzne druhy pečiva.

Donedávna chodievala aj predajňa na kolesách s mliečnymi výrobkami, ale neoplatilo sa jej to a službu poskytovať prestala.

Bývalý obecný úrad a predajňa potravín v Ondavke v okrese Bardejov. Fotografia je z roku 2017. (zdroj: Korzár/Jana Otriová)

Znevýhodnení

Docent František Križan z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave vysvetľuje, že obyvatelia žijúci v potravinových púšťach musia vynakladať zvýšené finančné prostriedky na nákup potravín. To ich ekonomicky znevýhodňuje.

Alebo nakupujú menej zdravé potraviny, čo ich zase znevýhodňuje zdravotne.

Odborník pokračuje, že malé lokálne predajne sa často spájajú s vyššími cenami a menej kvalitnými potravinami bez možnosti výberu potravín pre rôzne intolerancie.

„Preto sa potravinové púšte často vymedzujú na základe dostupnosti veľkometrážnych predajní potravín, ktoré ponúkajú lacnejšie a variabilnejšie, teda zdravšie potraviny,“ vysvetľuje.

Nie je to samozrejmosť

Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) pred tromi rokmi urobilo na reprezentatívnej vzorke 287 samospráv prieskum o dostupnosti potravín na vidieku.

Vyplynulo z neho, že kamennú predajňu má len 46 percent obcí do 250 obyvateľov.

V prípade obcí od 251 do 500 obyvateľov sú kamenné predajne samozrejmosťou pre 82 percent samospráv.

Služby pojazdnej predajne v oboch veľkostných kategóriách využíva sedem percent obcí.

Z prieskumu tiež vyplynulo, že 2,6 percenta obcí prevádzkuje predajňu potravín ako vlastnú.

Výrazne vyššie je pritom zastúpenie obecných kamenných predajní v najmenších obciach do 250 obyvateľov.

Súkromné potraviny v oboch veľkostných skupinách obcí prevádzkuje 74 percent prevádzkovateľov a 29 percent potravinových predajní pôsobiacich v najmenších skupinách obcí patrí do väčšej maloobchodnej siete.

Presné údaje chýbajú

Podľa odhadov sa na Slovensku nachádza 839 obcí, ktoré nemajú kamennú predajňu.

Celkovo 700 z nich patrí do veľkostnej kategórie od 200 do 500 obyvateľov, 139 obcí patrí do kategórie obcí s menej ako 100 obyvateľmi.

Na Slovensku je celkovo 1133 obcí, ktoré majú menej ako 500 obyvateľov. Žije v nich viac ako 300 000 ľudí.

Docent Križan upozorňuje na to, že presný údaj obcí bez predajne neexistuje.

„Počet predajní potravín v obciach bol evidovaný Mestskou a obecnou štatistikou pod gesciou Štatistického úradu. Žiaľ, posledné spracované údaje sú za rok 2012. Vtedy bol podiel obcí bez potravinárskych predajní na úrovni ôsmich percent,“ zdôrazňuje.

Odvtedy sa situácia zmenila. Maloobchod sa transformoval, preferovanými sa stali supermarkety.

„Narástla predajná plocha, avšak počet predajní sa znížil. Predpokladám, že počet obcí bez predajne potravín sa pohybuje na úrovni 20 percent. Je pre mňa nepochopiteľné, že základné údaje pre efektívne riadenie a plánovanie nie sú voľne prístupné a rôzne inštitúcie vychádzajú z odlišných a často nepresných údajov,“ dopĺňa.

Väčšina na východe

Prečo je na tom východné Slovensko, najmä Prešovský kraj, horšie?

Príčiny podľa docenta Križana súvisia so štyrmi faktormi.

Prvým je sídelná štruktúra krajiny.

Až 23 percent všetkých vidieckych obcí Slovenska sa nachádza v Prešovskom kraji.

V Košickom kraji ich je viac ako 15 percent, čo je spolu vyše 1 100 obcí.

Kľúčová je veľkostná kategória obcí podľa počtu obyvateľov. Viac ako 50 percent obcí v Prešovskom kraji má do 500 obyvateľov.

Pre porovnanie, v Nitrianskom kraji je ich menej ako 30 a v Trnavskom kraji menej ako 20 percent.

„Povinnosti samospráv v podstate nezávisia od veľkostnej kategórie, rovnako aj požiadavky obyvateľov na zabezpečenie základných potrieb. Avšak financovanie samospráv je úmerné aj počtu obyvateľov, čo prináša výraznú nerovnosť v možnostiach riešiť potreby obyvateľov v malých obciach,“ vysvetľuje.

Druhým faktorom je koncentrácia maloobchodu a služieb v mestách.

„Mestá sú nositeľmi obslužných funkcií nielen pre svojich obyvateľov, ale aj pre okolité vidiek. A práve dostupnosť miest na východnom Slovensku a vybudovanie dopravnej

infraštruktúry nedosahuje úroveň ostatných regiónov,“ konštatuje docent Križan.

Ľudia nakupujú v mieste práce, nie bydliska

Tretí faktor súvisí so sociálno-ekonomickými charakteristikami obyvateľov na východe. Je tu vyššia nezamestnanosť a nižšie platy.

„Vo zvýšenej miere sa tu nachádzajú regióny, v ktorých sociálne a ekonomické ukazovatele dosahujú podpriemerné hodnoty ostatných regiónov. Nižšia kúpyschopnosť obyvateľstva limituje rozvoj maloobchodu a služieb, ktoré sa ešte výraznejšie koncentrujú najmä do miest,“ pokračuje.

S tým súvisí aj dochádzka do zamestnania do miest a rozhodovanie spotrebiteľov pri nákupe potravín.

„Z našich výskumov vyplýva, že spotrebiteľia preferujú pri nákupe potravín často lokalitu práce pred lokalitou bydliska. Čiže spotrebiteľia z vidieka si často nakúpia potraviny počas cesty do práce alebo z nej a predajňa na vidieku zostáva ukrátená o tržby aj napriek vyššiemu počtu obyvateľov v obci, ktorí však pracujú a nakupujú v meste,“ objasňuje Križan.

Zdieľané nákupy

Posledným, avšak nemenej podstatným faktorom, sú demografické charakteristiky obyvateľstva regiónov východného Slovenska.

„Prešovský kraj je síce najľudnatejší, avšak hustota zaľudnenia je podpriemerná. Dlhodobo je pre tento región príznačný najväčší migračný úbytok obyvateľov v rámci Slovenska, čo znižuje potenciál budúceho rozvoja mnohých obcí. So znižovaním počtu obyvateľov úzko súvisí úpadok maloobchodu a služieb, ktoré sú viazané na ekonomický profit,“ približuje docent Križan.

Z prieskumov Katedry regionálnej geografie a rozvoja regiónov Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského vyplynulo, že obyvatelia žijúci v potravinových púšťach využívajú rôzne možnosti, ako si lacné a zdravé potraviny zaobstarať.

„Príkladom sú zdieľané susedské alebo rodinné nákupy, veľké týždenné až mesačné nákupy, požičiavanie si automobilov alebo využívanie rôznych intervencií starostov

obcí,“ hovorí.

ZMOS: Riešením sú dotované pojazdné predajne

Starosta Kaščák je naklonený myšlienke štátom dotovanej pojazdnej predajne potravín.

Tá by plnila regály základnými potravinami výlučne z regionálnej produkcie, vrátane odoberania potravín z kamenných maloobchodných predajní.

Ako príklad dobrej praxe v Česku a Poľsku ju preferuje tiež ZMOS.

Naráža však na „medzirezortné prehadzovanie si agendy“.

„Ministerstvo pôdohospodárstva sa orientuje na podporu prvovýroby a jej umiestnenie na trhu. Ostatné dva roky nám však opakuje, že podpora pojazdných predajní je vecou ministerstva hospodárstva, ktoré má na starosti reguláciu podnikateľského prostredia, avšak tieto dve ministerstvá navzájom k tejto téme nekomunikujú,“ konštatuje Zuzana Špačková, poverená ústredná riaditeľka Kancelárie ZMOS.

Dopĺňa, že na rokovanie vlády so zásadným rozporom prichádza novela zákona o dotáciách v pôsobnosti ministerstva pôdohospodárstva, kde ZMOS v decembri navrhoval vyčleniť dotácie na pojazdné potraviny.

„Zároveň sme navrhovali, aby dostupnosť potravín na vidieku bola definovaná ako služba vo verejnom záujme. Na tomto návrhu trváme,“ zdôrazňuje.

Pilotný projekt sa ani nezačal

ZMOS pred dvomi rokmi plánoval rozbehnúť v desiatich obciach pilotný projekt integrovaných centier.

Prázdne obecné priestory by sa využívali nielen na predaj potravín, ale aj voľne dostupných liekov či poskytovanie poštových služieb.

Projekt stroskotal skôr, ako sa vôbec začal. ZMOS z toho viní príslušné ministerstvá, okrem spomínaných dvoch aj rezort práce.

„Neprejavili záujem, čo bol napokon aj dôvod, prečo zástupcovia ZMOS a ďalší sociálni partneri vystúpili z pracovnej skupiny rezortu pôdohospodárstva,“ zdôvodňuje Špačeková.

Rezort pôdohospodárstva vidí východisko v pripravených legislatívnych riešeniach.

Zabezpečenie potravín v rámci potravinových púští je obsiahnuté aj v zákone o krátkom odbytovom reťazci, ktorý je v súčasnosti po prvom čítaní v Národnej rade.

„Ako verejnoprospešný záujem by mohli túto činnosť zabezpečovať regionálne odbytové združenia,“ informovala generálna tajomníčka služobného úradu rezortu pôdohospodárstva Zuzana Nouzovská.

Krátky odbytový reťazec podľa novely znamená dodávanie poľnohospodárskych produktov a potravín od prvovýrobcu, výrobcu potravín alebo spracovateľa konečnému spotrebiteľovi.

Pripravený je aj zákon o poskytovaní dotácií. Prešiel medzirezortným pripomienkovým konaním a je vo finálnej fáze.

„Ak bude schválený, budeme vedieť potravinové púšte riešiť a podporovať priamo,“ dodala Nouzovská.

Skončili a skončia mnohí

Potravinová púšť sa rozrastá, stúpa tak počet obyvateľov bez prístupu k základným potravinám.

Špačeková hovorí, že koronakríza, nárast cien energií a potravín zapríčinili ukončenie ekonomického života niektorých pojazdných predajní.

„Dokonca sme svedkami toho, ako technická porucha na vozidle a tisíce eur na opravu znamenali koniec činnosti jednej pojazdnej predajne,“ dodáva.

Ukončenie podnikania v niektorých maloobchodných prevádzkach na vidieku v dôsledku ekonomickej krízy pripúšťa aj docent Križan.

„Podnikanie v potravinárskom maloobchode nie je dobročinná aktivita, cieľom je vytvárať zisk. Prevádzkové náklady predajní potravín sú však individuálne a nemožno

ich paušalizovať. Na vyhodnotenie rozširovania potravinových púští je potrebné zaviesť ich priebežné monitorovanie v čase a priestore,“ zdôrazňuje.

Predajňa sa oplatí v obci s 500 obyvateľmi

V minulosti mala slovenská maloobchodná sieť [COOP Jednota](#) predajňu takmer v každej obci. Dnes ich má vo všetkých regiónoch Slovenska takmer dvetisíc.

Aj keď otvára a rozširuje predajne vo väčších mestách, jej prioritou je byť čo najbližšie k zákazníkovi v menších mestách a na vidieku.

Ján Bilinský, predseda predstavenstva COOP Jednota Slovensko, hovorí, že hranica ekonomickej efektívnosti predajne je obec s približne 500 obyvateľmi.

„Doteraz predstavovali priemerné náklady na energie v malej predajni v obci do 500 obyvateľov približne 3000 eur ročne a predajňa dosiahla ekonomický bod nula. Ceny energií však vzrástli 5 až 6-krát,“ zdôrazňuje.

„Nie všetky regióny sú ekonomicky rovnako silné a stabilné, preto budeme v rámci družstevného obchodu hľadať riešenia, aby regionálne družstvá, ktoré najviac zasiahla [energetická kríza](#), dokázali situáciu ustáť,“ hovorí.

Aktuálne má Jednota v obciach do 500 obyvateľov 237 predajní.

Bilinský je presvedčený o tom, že dostupnosť maloobchodných predajní na vidieku je nevyhnutné vnímať ako službu vo verejnom záujme a túto problematiku by mal aktívne riešiť štát.

„Zavedenie podporných, dotačných mechanizmov zo strany štátu by určite pomohlo situáciu s potravinovými púšťami riešiť a zvýšiť tak kvalitu života v dotknutom území. Zároveň sa otvára priestor na podporu lokálnej ekonomiky a regionálnej produkcie,“ uzatvára.

Vidiek má potenciál

ZMOS upozorňuje na jeden zaujímavý fakt. Podľa štatistík sa za ostatných dvadsať rokov na Slovensku zvýšil počet ľudí na vidieku o 240 000 a v mestách klesol o 160 000.

„Ukazuje sa, že vidiek je pre ľudí atraktívny, má perspektívu a potenciál. Na svoj ďalší rozmach potrebuje koordinovaný rozvoj. Ukazuje sa, že vyriešenie dostupnosti potravín, ale aj investície do vodovodov a kanalizácie dokážu podporovať ďalší rozvoj vidieka, bez ktorého môžu mnohé naše regióny zostať iba skanzenom,“ uzatvára Špačeková.

Potravinové púšte v okresoch východného Slovenska

Košický kraj:

- **Okres Michalovce:** Kačanov
- **Okres Rožňava:** Brdárka, Petrovo, Slavoška

Prešovský kraj:

- **Okres Bardejov:** Andrejová, Brezovka, Buclovany, Dubinné, Frička, Gaboltov, Hankovce, Harhaj, Chmeľová, Janovce, Komárov, Kríže, Livov, Livovská Huta, Lopúchov, Lukavica, Mikulášová, Nižná Polianka, Nižná Voľa, Olšavce, Ondavka, Poliakovce, Porúbka, Regetovka, Rešov, Stebnícka Huta, Tarnov, Varadka, Vyšná Polianka, Vyšná Voľa, Vyšný Tvarožec
- **Okres Humenné:** Dedačov, Hrubov, Jankovce, Maškovce, Nižná Sitnica, Pakostov, Ruská Kajňa, Ruská Poruba, Vyšná Jablonka, Vyšná Sitnica, Závada
- **Okres Kežmarok:** Havka, Lechnica, Malá Franková, Osturňa
- **Okres Medzilaborce:** Valentovce, Zbojné
- **Okres Prešov:** Tuhrina
- **Okres Snina:** Brezovec, Čukalovce, Dúbrava, Hrabová Roztoka, Jalová, Kolbasov, Ladomirov, Michajlov, Parihuzovce, Príslop, Ruský Potok, Stakčínska Roztoka, Strihovce, Šmigovec, Topoľa, Uličské Krivé
- **Okres Stará Ľubovňa:** Legnava, Obručné, Starina, Sulín, Veľká Lesná
- **Okres Svidník:** Dlhoňa, Krajná Porúbka, Svidnička, Šarbov, Vápeník
- **Okres Vranov nad Topľou:** Ďapalovce, Girovce, Holčíkovce, Jasenovce, Matiaška, Ruská Voľa, Vavrinec

Zdroj: *Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského*

Najdôležitejšie správy z východu Slovenska čítajte na [Korzar.sme.sk](https://korzar.sme.sk). Všetky správy zo severného Zemplína nájdete na [Korzári Horný Zemplín](#)

Ďalšie weby skupiny: [Prihlásenie do Post.sk](#) [Slovak Spectator](#) [Agentúrne správy](#) [Vydavateľstvo](#) [Inzercia](#) [Osobné údaje](#) [Návštevnosť webu](#) [Predajnosť tlače](#) [Petit Academy](#) [SME v škole](#)
© Copyright 1997-2023 | Petit Press, a.s.